

**Л.О. Барабаш, канд. екон. наук, старш. наук. співробітник
Інститут садівництва НААН України**

ФОРМУВАННЯ СТАБІЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ІНВЕСТИЦІЙ У САДІВНИЦТВІ

Постановка проблеми. Уповільнення інвестиційного та інноваційного процесів стало однією з головних причин, які стримують реформування та знижують ефективність функціонування промислового садівництва. Необхідність подальшого розвитку плодоягідного виробництва на інноваційній основі зумовлює потребу в нарощуванні обсягів інвестиційних ресурсів, поліпшенні структури їх джерел та оптимізації рівня фінансування галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інвестиційного забезпечення садівництва вивчали О.М. Шестопаль [1, 2], О.Ю. Єрмаков [3], В.А. Рудьєв [4], О.О. Гуторова [5], С.В. Шерстюк [5], В.В. Юрчишин, Л.А. Костюк, О.О. Яцух та ін.

Однак з огляду на особливості і тенденції сучасних змін у розвитку цієї галузі в Україні вирішення комплексу питань щодо активізації інвестиційної діяльності в ній залишаються актуальними як у науковому, так і практичному плані.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження джерел та можливостей фінансування інноваційного розвитку галузі садівництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняного плідівництва значною мірою залежить від можливостей збільшення його фінансування. Низький рівень інвестиційного забезпечення внаслідок обмеженості доступу виробників до фінансових ресурсів, дефіциту державних коштів стримує розширення товарного виробництва плодів і ягід.

Зважаючи на те, що відповідно до Галузевої програми розвитку садівництва в Україні до 2025 р. передбачається значне збільшення площ під плодовими та ягідними насадженнями, актуальною у промисловому плідівництві є проблема залучення інвестицій. Її вирішення полягає у формуванні надійних джерел інвестування та ефективному їх використанні.

Джерела формування інвестиційних ресурсів у ринковій економіці різнобічні. Їх перелік за каналами надходження інвестиційних коштів наведено в Законі України "Про інвестиційну діяльність" [5]: власні фінансові ресурси інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, повернення збитків

щодо аварій, стихійного лиха, грошових накопичень та заощаджень фізичних і юридичних осіб та ін.); займані (позикові) фінансові кошти інвестора (облігаційні займи, банківські та бюджетні кредити); залучені фінансові кошти інвестора (від продажу акцій, пайові та інші вклади фізичних та юридичних осіб); бюджетні інвестиційні асигнування; безоплатні та благодійні вклади, пожертвування організацій, підприємств, громадян.

В садівництві важливим джерелом процесу простого та розширеного відтворення є внутрішні резерви, до яких належать власні кошти суб'єктів господарювання, що утворюються за рахунок прибутку підприємств та амортизаційних відрахувань тощо. Однак в сучасних умовах розвитку галузі прибуток не відіграє належної ролі у формуванні інвестиційних ресурсів. Рівень рентабельності в більшості садівничих підприємств занадто низький, а значна частина їх працює збитково. Так, у сільськогосподарських підприємствах країни в середньому за 2011-2012 рр. прибуток на 1 га саду становив 2,0 тис. грн, рівень рентабельності – 11,3 %, хоча відомо що розширене відтворення в галузі можливе лише, якщо останній з названих показників сягає не менше 40-50 %. Така ефективність досягається при використанні інноваційних технологій виробництва продукції. За нашими розрахунками, при запланованій урожайності плодових насаджень 25-40 т/га від реалізації плодів можна отримувати 75-180 тис. грн прибутку з 1 га за рівня рентабельності 150-250 %, по ягідниках відповідно -10-20 т/га, 115-200 тис. грн і 160-280 %.

Необхідно зазначити, що в даний час амортизаційний фонд не став важливим джерелом інвестицій у промислове садівництво. У більшості сільськогосподарських підприємств цей фонд не використовується за прямим призначенням, бо формується загалом по господарству.

Власні джерела інвестицій порівняно із залученими та позиковими характеризуються простотою і швидкістю залучення. Вони не вимагають сплати позикового відсотка в будь-яких його формах і їх використання істотно знижує ризик неплатоспроможності й банкрутства підприємства. Разом з тим обмежена кількість власних коштів не дає змоги істотно розширити інвестиційну діяльність.

Найбільш традиційною формою залучення позикових фінансових ресурсів є банківське кредитування. Але в сучасних умовах комерційні банки України надають в основному короткострокові кредити, а довгострокові у незначних розмірах під високі процентні ставки, в той час як фінансування інвестиційної діяльності в промисловому виробництві плодів і ягід вимагає залучення коштів саме на тривалий строк.

Покращання інвестиційного забезпечення галузі можливе шляхом пільгового кредитування. На даний час уряд ухвалив ряд законодавчих актів

для створення Державного земельного банку, який повинен надавати сільськогосподарським підприємствам кредити до 5% від ставки Нацбанку. Новостворюваний банк покликаний стати універсальною фінансовою установою, яка працюватиме з усіма формами агропідприємств, використовуватиме різноманітні види застави за кредитами і забезпечить здешевлення вартості кредитних ресурсів для селян. Крім того, він має активно співробітничати з комерційними банками України щодо рефінансування, надання та отримання гарантій, а також брати на себе частину ризиків, пов'язаних з кредитуванням аграріїв. Таким чином, земельний банк міг би стати привабливим джерелом фінансування для садівництва, зважаючи на його капіталомісткість і тривалий строк окупності інвестицій.

Залучення додаткового фінансування у розвиток галузі можливе шляхом створення інтегрованих формувань. В сучасних умовах розпочалися процеси концентрації капіталу та формування на цій основі інтегрованих структур, для яких характерні диверсифікація виробництва, проникнення в нові сфери діяльності та розширення асортименту продукції, тому останнім часом промислові підприємства та фінансові корпорації направляють значні грошові асигнування на розвиток плодючого виробництва.

Прикладом цього є товариство з обмеженою відповідальністю «Агро-Еталон» (с. Василівка Вінницької обл.), яке спеціалізується на сільськогосподарському виробництві і має в обробітку 4,9 тис. га землі, з яких садів – 450 га, плодорозсадників – 70 га. Крім садівництва, підприємство займається вирощуванням зернових культур, а також тваринництвом і рибництвом. Створені сади відповідають всім сучасним вимогам. В них використовуються карликові підщепи, високопродуктивні сорти, загущені схеми садіння, краплинне зрошення, шпалера, спеціальна садова техніка. Інвестиції у створення таких насаджень становили близько 250 тис. грн на 1 га. Маточники вегетативних підщеп і плодорозсадник створено для подальшого закладання садів саджанцями власного виробництва. У 2010-2011 рр. підприємство інвестувало 150 млн грн у будівництво сучасного фруктосховища ємністю 17,7 тис. т і лінію сортування та пакування плодів.

Корпорація «Сварог Вест Груп», яка на даний час займається вирощуванням зернових, олійних і технічних культур, садівництвом та овочівництвом, а також молочним і м'ясним тваринництвом на 80 тис. га землі у Хмельницькій та Чернівецькій областях, почала здійснювати інвестиції в розвиток плодючого виробництва з 2007 р. На сьогодні під насадженнями яблуні, груші, абрикоса, сливи, аличі, суниці та малини зайнято понад 500 га. Всі молоді сади закладено з використанням інтенсивних технологій. Вирощена продукція зберігається в сучасних

фруктосховищах з регульованим газовим середовищем загальною потужністю 6,2 тис. т. Протягом 2011-2012 рр. здано в експлуатацію оптичну сортувальну лінію з продуктивністю 4-5 т за годину, встановлено метеостанцію, завдяки якій можна планувати і управляти агротехнічними заходами, здійснювати постійний контроль за станом кожного висадженого дерева та запущено лінію для виробництва соку прямого віджиму потужністю 500 л/год з подальшими пастеризацією та розливом у скляну тару.

В сучасних умовах одним із важливих фінансових джерел формування інвестиційних ресурсів є кошти іноземних інвесторів. В останні роки однією з поширених форм залучення іноземних інвестицій є створення спільних підприємств за рахунок грошових внесків до статутного фонду господарства. При цьому досягається краще використання землі й виробничих потужностей, зберігаються робочі місця, працівники стабільно отримують заробітну плату.

На Вінниччині успішно працюють переробні підприємства з австрійськими інвестиціями, які спеціалізуються на виготовленні сокових концентратів, пуре тощо: ТОВ «Агрона Фрут Україна» і ТОВ «Пфаннер Бар». Водночас сприятливий інвестиційний клімат у переробній галузі позитивно впливає на розвиток садівництва, стимулює нарощування обсягів плодоягідної продукції. Так, з метою забезпечення виробництва сировиною було створено окремий підрозділ «Агрона Фрут Лука», який зараз спеціалізується на вирощуванні та продажу фруктів не тільки для переробки, а й споживання у свіжому вигляді. Підприємство на площі понад 900 га за інтенсивними технологіями вирощує яблука, суницю, малину, вишню.

Завдяки інвестиціям фірми «Пфаннер», які переважно надійшли у вигляді сучасної європейської техніки, обладнання і технологій виробництва плодів і ягід, в ТОВ «Міжлісся» Барського району Вінницької області закладено близько 100 га інтенсивних насаджень яблуні, новий плодорозсадник, проведено реконструкцію плодосховища на 3 тис. т. В господарстві мають постійну роботу 200 працівників, а в сезон до збору продукції ще додатково залучається не менше 250 осіб.

На Львівщині ефективно функціонує створене у 2005 р. українське підприємство з італійськими, а з 2012 р. і швейцарськими інвестиціями ТОВ «Агрофрукіка Бишків», яке спеціалізується на вирощуванні ягід. Його продукція розповсюджується безпосередньо у Львівській області, зокрема на оптовий ринок «Шувар», а також в інші регіони України, експортується в Європу та Китай. У 2010 р. від реалізації ягід господарство одержало 533,9 тис. грн чистого прибутку.

Що стосується експортної діяльності вітчизняних виробників плодів і ягід, то, реалізуючи частину продукції за кордон за значно вищими

цінами, вони отримують додатковий прибуток, який стає потім джерелом власних інвестицій у розвиток садівництва.

Серед усіх інвестиційних ресурсів особлива роль належить бюджетним коштам. Протягом дії державної програми підтримки садівництва, виноградарства та хмелярства, розпочатої у 1999 р., за даними Міністерства аграрної політики і продовольства України, у ці галузі було інвестовано близько 6,4 млрд грн, з них держава компенсувала понад 3 млрд грн, акумульованих завдяки одно-, а починаючи з 2011 р. півторавідсотковому збору від реалізації алкогольних напоїв і пива.

У 2000-2012 рр. суб'єктам господарювання за рахунок коштів цього збору відшкодовано 1160,7 млн грн на створення 48,9 тис. га плодово-ягідних насаджень та у 2009-2012 рр. 358,2 млн грн на будівництво та введення в експлуатацію 22 холодильників з регульованим газовим середовищем ємністю 50,3 тис. т. Таким чином, збір на розвиток виноградарства, садівництва та хмелярства залишається важливим джерелом формування фінансових ресурсів садівницьких підприємств і відродження галузі.

Висновки. Одним з головних стратегічних напрямків стабілізації та прискорення розвитку садівництва є активізація залучення інвестиційних ресурсів, оскільки від їх масштабів та спрямування залежить ефективність функціонування галузі. Фінансове забезпечення плодоягідного виробництва вимагає системного формування стабільних джерел інвестування, серед яких основними мають бути власні кошти аграрних суб'єктів підприємництва, іноземні та українські інвестиції, кошти державного і місцевих бюджетів, пільгове кредитування тощо.

Бібліографічний список: 1. Економіка та організація промислового садівництва України / [О.М. Шестопаль, В.А. Рульєв, П.В. Кондратенко та ін.]; за ред. О.М. Шестопаля. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 334 с. 2. Методика економічної та енергетичної оцінки типів насаджень, сортів, інвестицій в основний капітал, інновацій та результатів технологічних досліджень у садівництві / За ред. О.М. Шестопаля. – К., 2006. – 140 с. 3. Єрмаков О.Ю. Ефективність інвестицій у садівництво / О.Ю. Єрмаков, М.І. Кісіль, В.І. Чорнодон. – Тернопіль: Крок, 2011. – 234 с. 4. Рульєв В.А. Економічні проблеми розвитку садівництва України / В.А. Рульєв. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 360 с. 5. Гуторова О.О. Маркетингова стратегія розвитку садівництва: теоретико-прикладний аспект: монографія / О.О. Гуторова, С.В. Шерстюк / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х.: ХНАУ, 2013. – 232 с. 6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1561-ІІІ від 18.09.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/про%20інвестиційну%20діяльність>.

Барабаш Л.А. Формирование стабильных источников инвестиций в садоводстве. Исследованы проблемы привлечения инвестиционных ресурсов в развитие садоводства. Обоснованы основные источники инвестиций с учетом особенностей современного функционирования отрасли.

Barabash L. Formation of the stable resources of the investments into horticulture. The author has researched the problems of the drawing the invest resources into the development of horticulture. The main resources of investments have been substantiated taking into consideration the peculiarities of the modern branch functioning.